

Дороніна Т.О. Місце гендерного знання в організації та змісті вищої педагогічної освіти. *Педагогіка вищої школи у XXI столітті: сучасний стан і перспективи розвитку: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 2010 г.* – О. : ВМВ, 2010. – Ч. 2. – С. 110–112.

Дороніна Т.О.
(Інститут вищої освіти АПН України,
Київ, Україна)

МІСЦЕ ГЕНДЕРНОГО ЗНАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах головну увагу з реформування системи освіти зосереджено на підготовці конкурентоспроможних фахівців, що безпосередньо пов'язано зі вступом України до Болонського процесу. Відповідно рівень підготовки спеціаліста (у нашому випадку – спеціаліста-педагога) повинен визначатися рівнем якості його професійної освіти. Отже процес реформування освіти спричиняє необхідність перегляду та оновлення стандартів вищої педагогічної освіти.

У педагогіці якість освіти визначається за двома показниками: ступінь відповідності освітньої системи встановленим вимогам та якості освітніх послуг, які надає навчальний заклад; результат освітнього процесу, який відповідає соціальному замовленню не лише у кількості знань, але й у розвитку особистості учнів (розвитку його пізнавальних та творчих здібностей). Крім того, якість освіти можна розглядати і з точки зору різних суб'єктів та споживачів освіти: суспільство, яке формує замовлення на певну освіту; керівництво освітою різного рівня, яке забезпечує виконання такого замовлення; конкретний освітній заклад, який здійснює освіту, та учень, який отримує відповідний рівень освіти, виховання та розвитку. У цьому ракурсі розгляду освітньої системи можемо з певністю сказати, що сьогодні чітко оформлено тільки соціальний заказ на гендерну освіту, що ж до керівних органів освіти та конкретних навчальних закладів, то треба констатувати певну інертність із впровадження гендерної освіти. Саме тут, на наш погляд, і криється суттєва перешкода, яку подолати викладачеві самотужки неможливо. Особливої уваги, на нашу думку, потребують студенти - майбутні учителі. Саме від них буде вимагатися організація та здійснення діяльності з гендерної освіти та виховання учнів. Проте освітні стандарти вищої школи не передбачають опанування випускниками основ гендерного знання, отже випускники опиняються в ситуації повної невідповідності до роботи у нових умовах, тому вони будуть спроможними виконати поставлені перед ними завдання через свою професійну некомпетентність.

Слід оговорити, що ми маємо на увазі, говорячи про компетентність та компетенції. Поняття “компетентність” і “компетенція” паронімічні, тому слід виокремити умови їх розмежування. Не зупиняючись на детальному аналізі вказаних понять, можемо сказати, що компетентність - це особистісна характеристика, сукупність інтеріоризованих мобільних знань, умінь, навичок і гнучкого мислення, а компетенції - деякі відчужені, наперед задані вимоги до освітньої підготовки випускника, одиниці навчальної програми, що становлять “анатомію” компетентності [1].

Відповідно, формування певної компетентності може відбуватися лише на основі відповідних компетенцій, оволодіння якими здійснюється в ході навчально-виховного процесу. Скажімо, можна говорити про педагогічну компетентність фахівця лише за умови освоєння ним педагогічних компетенцій, які закріплюються в освітньому стандарті.

Гендерна компетенція сьогодні не знайшла свого місця в системі кваліфікаційних компетенцій викладача. Саме до цієї парадигми кваліфікаційних вимог повинен бути включений гендерний компонент.

Говорити про гендерну компетентність викладача - випускника вищого навчального закладу педагогічного профілю можна лише за умови введення гендерного компоненту до системних вимог підготовки фахівця. Як і говорити про гендерну компетентність викладача - практика, який безпосередньо працює в освітньому закладі, можливо лише за умов уведення гендерного компонента до системних вимог у кваліфікаційній перепідготовці спеціаліста. Проте на практиці ми бачимо прямо протилежне. Від учителів шкіл вимагається проведення різноманітних заходів, які мають гендерну спрямованість (вочевидь у розрахунок на їхню гендерну компетентність), у той час як гендерна компетенція не входить ні до складу педагогічних компетенцій, які вони отримали внаслідок фахової освіти, ні до складу компетенцій, які вони опановують у системі підвищення кваліфікації.

Такий саме стан впровадження гендерного знання у систему вищої педагогічної освіти, попри втішні звіти керівників та органів управління освітою. Відомо, що у грудні 2008 р. Міністерство освіти та науки провело анкетування вищих навчальних закладів, щодо вивчення існування та рівня викладання гендерних курсів у системі вищої освіти. Сьогодні за статистичними показниками в Україні 966 вищих навчальних закладів «I-IV рівнів акредитації (училища, технікуми, коледжі, інститути, академії, університети), з них 619 вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, в тому числі 531 державної форми власності; мережа вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації налічує 347 закладів, у тому числі 233 державної форми власності. Серед них функціонує 166 університетів, 62 академії, 119

інститутів та 2 консерваторії» [2], то анкетування проводилося лише у 158 ВНЗ (за даними МОН - 18% від загальної кількості, за нашими показниками - 16%). І тоді показники можуть здатися більш менш прийнятими. Оскільки лише у 43 вишах (27% від анкетованих) “гендерні курси та методичні розробки з гендерної проблематики не готуються взагалі”, то, якщо ми врахуємо і неохоплені 808 (966 – 158), цей відсоток буде значно більший – 83,6% (від загальної кількості ВНЗ). Відповідно читаються гендерні курси у 46.2% (73 од. – від анкетованих), а на ділі - лише 7,5% вищих навчальних закладів дійсно проводять гендерну освіту. Але виникає питання, скільки педагогічних вишів пройшли це анкетування, тоді відсоток знову значно понизиться. А якщо врахувати, що анкетування носило добровільний характер, і відповідність поданих даних дійсності не перевірялася, то можемо припустити, що реальний відсоток цих програм для майбутніх педагогів, у кращому випадку буде складати 1%. Такий стан проблеми вимагає пошуків шляхів для її рішення.

Звернення до досвіду вищих навчальних закладів, які працюють у цьому напрямку переконує в існуванні лише двох шляхів: створення загально факультетських кафедр гендерного спрямування та уведення гендерних тем до змісту вже існуючих навчальних дисциплін.

Щодо гендерних кафедр, то тут багато питань, які потребують адміністративного втручання, оскільки будь-яка нова кафедра – це перерозподіл навчального навантаження, кадрове забезпечення, розробка нових програм, і врешті решт – ліцензування. Ці кафедри повинні мати не лише відповідний кваліфікований кадровий склад (в кінцевому рахунку це лише питання викладацької самоосвіти), актуальним стає питання про те, які саме навчальні дисципліни може перебрати на себе кафедра. Звернення до досвіду існуючих в університетах програм, можемо сказати, що це переважно програми загальноосвітнього, інформативно-оглядового характеру, які до речі у більшості випадків не є нормативними, а входять лише до варіативної складової навчальних програм із певних освітніх кваліфікацій. Очевидно, викладачі цих кафедр повинні керувати і педагогічною практикою (хоча б на рівні методичних консультацій), кваліфікаційними роботами випускників. Але, навіть, якщо навчальне навантаження для кафедри и буде знайдено, постане питання – чи може працювати така кафедра, якщо в жодному нормативно - кваліфікаційному стандарті не існує гендерної складової.

Отже виникає питання можливості уведення гендерної складової до кваліфікаційних стандартів вищої (в контексті нашої теми – педагогічної) освіти. Таким чином, до основи освітньо-професійної програми потрібно покласти компетентностний підхід, з позицій якого запровадження гендерної складової в процес навчання та виховання потребує наявності в структурі

професійних компетенцій певної суми гендерних знань, умінь, навичок та досвіду застосування гендерного підходу для вирішення повсякденних педагогічних проблем. Такий підхід робить можливим включення гендерних питань до вже існуючих, традиційних дисциплін насамперед гуманітарного спрямування, що на нашу думку, сьогодні є найбільш продуктивним та ефективним. Можливо треба не виділяти та відділяти гендерну тематику в окрему галузь, а спробувати її увести до дисциплін, які вже існують (особливо вважаючи на те, що гендерна тематика має безсумнівно міждисциплінарний характер).

Узагальнюючи сказане вище, можемо стверджувати, що якщо сьогодні серед освітніх працівників вже практично не виникає здивування при згадуванні поняття гендер, то до його легітимації ще дуже далеко. Створення кафедр гендерного спрямування на сьогодні є лише бажаним результатом зусиль науковців та практиків, що займаються гендерною проблематикою в освіті. Більш ефективним буде поступове впровадження гендерних знань до змісту інших навчальних дисциплін, що також не буде безболісним, оскільки потребує наявності нового науково-методичного забезпечення та перебудови мислення та світосприйняття самих викладачів. Останні можуть бути і є невідповідними навіть до сприйняття гендерної теми, і це цілком зрозуміло.

Вважаємо, що ефективно впровадження гендерного знання до вищої педагогічної освіти можливе, коли керівні установи освіти перейдуть від декларативних заяв до системних практичних дій. Можна стверджувати, що гендерні освітні програми затребувані у освітянському середовищі, затребувані суспільством. І вони стають більш важливими, оскільки в суспільній свідомості й освітній політиці стверджується думка про міцний зв'язок гендерних досліджень із сучасними соціальними перетвореннями.

Список літератури

1. Гончарова Н. Л. Категории „компетентность” и „компетенция” в современной образовательной парадигме / Н. Л. Гончарова // Сборник научных трудов Сев. Кав. ГТУ. Серия „Гуманитарные науки”. – 2007. – №5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – http://club.ncstu.ru/Science/articles/hs/2007_05/ped/09.pdf/file_download
2. А скільки вишив та студентів в Україні? // «ZaParu.net» Всеукраїнський студентський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: портал <http://www.zaparu.net/studnews/114-statistics/137-statosvita.html>